

SPROGMUSEET

Redaktør: Ole Stig Andersen

Gaddafi

 Af [Ulla Prien](#) 21. august 2011 • I kategorien [Alfabeter](#)

Der har været skrevet meget om Muammar al-Gaddafi i den vestlige verden siden han kom til magten i 1969. Ikke mindst det sidste halve år har han været forsidesstof. Ligeså lidt som der er enighed om hvor lang tid han har igen som diktator, er der enighed om hvorledes man staver hans navn med latinske bogstaver.

På arabisk skrives hans familienavn i almindelige tekster som f.eks. avis- eller net-nyheder som i fig 1:

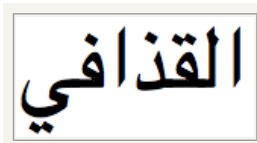

Fig 1. al-gaddafi uden vokalisering

Under normale forhold undlader man korte vokaler og forskellige andre tegn. Skrevet med fuld vokalisering, dvs. med særlige tegn for både de korte vokaler og for fravær af vokal samt for fordobling af konsonant kommer det til at se ud som i fig 2:

I en af flere mulige "korrekte" gengivelser, hvor hvert arabisk bogstav skrives på en bestemt måde med et eller flere latinske bogstaver vil det se sådan ud:

al-qadhdhāfi

Her står **q** for bogstavet *qaf*, der beskriver en lyd, der ligger meget langt tilbage i munden og som laves ved at hæve bagtungen op mod drøbelen (en uvulær lyd). **dh** er en hæmmelyd (frikativ), der udtales som det engelske *th* i *that* og her bliver fordoblet. Stregen over **ā** og **i** viser at de er lange. Der er en lyd, der ligger tæt på dansk *stød* før **a** i det indledende "al", der er den bestemte artikel. Den skrives dog hverken i den almindelige arabiske udgave eller i gengivelsen med latinske bogstaver.

Alle ord, også egennavne skrives med småt i denne gengivelse. Dette svarer til arabisk, hvor man ikke har såkaldte store og små bogstaver.

[Her](#) kommer udtalen – sammen med fornavnet Muammar.

Navnet udtrykker et stammetilhørsforhold. *al-qadhdhāfi* kommer fra *al-qadhdhāfa* stammen – det *lange i* til sidst betyder at ordet er et tillægsord, der betegner et tilhørsforhold til det navneord, det er afledt af: her *al-qadhdhāfa*. Han er altså: "ham, der kommer fra *qadhdhāfa*-stammen". Denne type tillægsord er meget almindelige i forbindelse med nationalitets- og erhvervsbetegnelser på arabisk. Ægypten hedder f.eks. *mīsr* på arabisk og ægypteren bliver således til *al-mīsrī*.

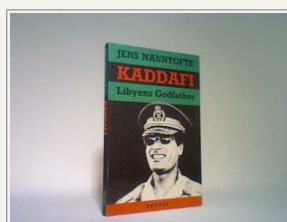
En mangfoldighed af staveformer

ABC News har lavet en [liste](#) over ikke mindre end 112 forskellige måder navnet kan skrives på med latinske bogstaver. Blandt variationerne på listen er *Qadhafi*, *al-Kaddafi*, *Gaddafi*, *Kadhafy*. Nogle gange bliver den bestemte artikel *al* til *el*, andre gange fjernes den helt.

På hans egen hjemmeside [algathafi.org](#) finder vi varianterne *algathafi* og *AL Gathafi*

Stavemåderne adskiller sig delvist fra land til land og kan også forandre sig over tid. En italiensk blogger [spørger](#) f.eks. sig selv hvorvidt det kun er i Italien, man bruger skrivemåden *Gheddafi*, og i Frankrig skrives han ofte med et indledende *K*. At starte navnet med *K* er til gengæld stort set forsvundet i f.eks. Danmark, hvor hans navn nu oftest starter med *Q* eller *G*. Denne udvikling ser vi også hos f.eks. Jens Nauntofte, der i sin bog om Gaddafi fra 1986 konsekvent kaldte ham for *Kaddafi*, hvorimod han f.eks. i [Politikens kronik](#) fra den 2. august i år har ændret formen til *Gaddafi*.

Jens Nauntoftes bog "Kaddafi" fra 1986

Hvad er baggrunden for variationerne?

Hvordan kan det være at *al-qadhdhāfi* kan starte med både *q*, *k* eller *g*? og at *dh* kan blive til *d*?

I mange tilfælde er der tale om forskellige typer tilpasning til det latinske alfabet og

Seneste sprognyheder

19/3	Evolution i sprog: Dovenskab har ændret ord videnskab.dk
30/10	Hvem taler: Kan du høre forskel på menneske og maskine? www.dr.dk
6/3	Dansklærer: Tosprogede børn bliver sprogligt forsovet www.bt.dk
28/2	Flere og flere ordblinde fårter på universitetet - Magisterbladet magisterbladet.dk
22/2	Keeper eller målmand — hvilket ord er bedst? Dansk Sprognævn dsn.dk

28/3	Indigenous languages come from just one common ancestor, researchers say - ABC News (Australian Broadcasting Corporation) www.abc.net.au
27/3	UVic news - University of Victoria www.uvic.ca
26/3	New York Nonprofit Media: Native American nonprofit aims to boost community health by teaching Lakota language nynmedia.com
22/3	Teenage business owner aims to revitalize Blackfoot language globalnews.ca
19/3	Language revival preserving history www.smh.com.au

FLERE NYHEDER >>>

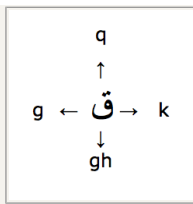
Verdens sprog på Sproguseet.dk på et større kort

Mere i kategorien 'Alfabeter'

En indfødt canadisk skrift: indiansk og inuktitut stavelsesskrift
 Et monument over truede alfabeter
 Runinskrifter som inte betyder någonting
 Danske runeindskrifter

Nye kommentarer

Maj-Britt Kent Hansen til 1
 Ruben Schachtenhaufen til Er det forkert at splitte sammensatte ord?
 Niels Larsen-Ledet til Er det forkert at splitte sammensatte ord?
 william fich til Jødiske efternavne
 Jens Michael Kofod-Hansen til Nytårsfortsæt
 Jens Michael Kofod-Hansen til Nytårsfortsæt
 Herluf Hansen til Ded borrihjolmska måled
 Arturo til Hebraisk: Et genoplivet sprog eller et nyt sprog?
 Yunus til Two Turkish Loanwords in Swedish
 Sonstige til Den Danske Ordbog på nettet

Med latinske bogstaver kan arabisk ق (qaf) både gengives som q, k, gh og g

til lydene på det sprog man taler i det pågældende land. Når man vælger **k** i stedet for **q** som det første bogstav i navnet er det fordi der dels er tradition for at gengive arabisk q med latinsk k som vi også finder det f.eks. i ordet "Koranen", der på arabisk starter med q: *al-qurʾān*. Men samtidigt er det også lydæssigt nemmere at forholde sig til at udtale k end at prøve at udtale det arabiske q.

Ligeledes vælger man i stedet for **dh**, der angiver frikativten /ð/, et mere genkendeligt **d** eller som vi så det på den libyiske hjemmeside et **th**, der udtrykker en lydskrift med afsæt i engelsk udtale af bogstavssammensætningen th.

Det lange **a** efter dh skrives bare som a, hvad der er beklageligt, men udenfor mere videnskabelig litteratur er der ingen tradition for at gøre forskel mellem de lange og de korte vokaler, når de gengives med det latinske alfabet.

Man kan også ønske at skrive navnet som indehaveren af det ønsker det skal skrives; dette er grunden til at Associated Press for 25 år siden [skiftede](#) fra Khadafi til Gadhafi. Under Gaddafis underskrift på et brev til amerikanske skolebørn efter de amerikanske bombardementer af Tripoli i 1986 stod der med latinske bogstaver *Colonel Moammar El-Gadhafi*. Men da Associated Press ikke ønsker at skrive bestemte artikler i forbindelse med navne, strøg de det indledende El og kun Gadhafi blev tilbage. Læg dog mærke til at der heller ikke fra det officielle Libyens side kun er én skrivemåde – Gaddafis hjemmeside bruger jo Gadhafi!

Endelig er der på arabisk en del forskelle mellem standardsproget og de dialekter, der tales i de enkelte lande. I den libyiske dialekt udtales **q** ofte som **g** og Gaddafi udtaler selv sit navn med G. Så får man Gaddafi eller nogle variationer heraf, f.eks. Ghaddafi, hvor et ekstra stumt h føjes ind. Disse former er dog også hybridformer fordi de hvad angår begyndelsen af navnet, retter sig efter den dialektale udtale, men oftest sløjfer **dh**-lyden til fordel for **d**.

Er den bedste gengivelse en korrekt gengivelse?

Burde vi gå over til at skrive al-qadhdhāfi i stedet for de 111 andre muligheder? Absolut ikke! De fleste mennesker ville ikke ane hvordan de skulle udtale det og de lange vokaler ville kræve særlige tegn. Den mest korrekte gengivelse er ikke altid den mest hensigtsmæssige.

En god gengivelse i mediesammenhæng o.l. vil være en gengivelse, der prøver at lægge sig forholdsvist tæt op af den arabiske udtale, og som samtidig er nemt tilgængelig for den, der uden specialkendskab vil kunne læse og sige det arabiske navn så det kan genkendes af en arabisk-talende person.

Det er ikke så afgørende om man vælger at skrive artiklen eller ej. Artiklen er på arabisk en integreret del af hans navn. På den anden side er der så mange, der af principielle grunde udelader artiklen ved arabiske navne, når navnet skal gengives, at der er en tradition for at sige og skrive navnet uden artikel, og betydningsmæssigt gør det ingen forskel. Det vil under alle omstændigheder være klart hvem der bliver talt om.

Derefter kan man holde sig til standardarabisk og skrive Q. Men at tage udgangspunkt i den libyiske dialekt og lade hans navn starte med G giver god mening. Dels fordi han selv udtaler sit navn med g – dels fordi g i modsætning til q ikke kræver særlige forklaringer for at blive udtalt rigtigt – i hvert fald ikke i Danmark.

Det ville være godt hvis man kunne beskrive dh-lyden så folk kunne udtale den uden et kursus i translitteration fra arabisk til dansk – men det bliver svært. Så løsningen med et dobbelt d i stedet for er rimelig.

Det lange a kan ikke angives uden at særligt tegn, så vi må nøjes med at skrive a, hvad der er beklageligt. Til gengæld gør det ikke så meget at det lange i til sidst ikke bliver skrevet – for på dialekten er vokaler som regel korte, når de står til sidst i et ord, og selv på standard arabisk bliver en vokal til sidst i et ord ofte kort, f.eks. fordi den bliver trukket sammen med det efterfølgende ord.

Følger vi ovenstående får vi (al)-Gaddafi eller evt. (al)-Qaddafi som praktiske løsninger på hvorledes man kan skrive القذافي med latinske bogstaver. Men den perfekte løsning findes sjældent – kun den eller de mindst ringe. Der er dog også mange arabiske navne, det er noget mindre kompliceret at gengive – og hvor der ikke er brug for så mange overvejelser.

Ulla Prien, studielektor

Institut for Tværkulturelle og regionale studier, Københavns Universitet

Læs også:

1. [Tjerkesserne 21. maj 1864-2014](#) Tjerkessere over hele verden højtideligholder i dag mindedagen for folkedrabet 21. maj 1864 Det er ikke blot i Danmark der markeres et 150 års jubilæum i 2014, også det kaukasiske...
2. [Kiribati](#) Verdenshavens vandstand stiger. Det skyldes som bekendt dels at den globale opvarmning smelter verdens is, dels at vand fylder mere jo varmere det bliver. Nogle steder kan de allerede mærke...
3. [Et massivt fremstød for persisk](#) I persiske arveord (marg, bar) skrives de korte vokaler normalt ikke, i låneord (diktatur) skrives alle vokaler som lange. Marg bar diktatur, ordret Død over diktatoren, eller på mere afdæmpet...
4. [Drengenavnet Mohammad](#) Mange undrer sig over hvorfor drengenavnet Mohammed ikke findes på listerne over de hyppigste fornavne i Danmark. For er der da ikke mange indvandrere og efterkommere af dem der hedder...

Tagget med: [aktuelle sprog](#), [Alfabet](#), [arabisk](#), [bogstaver](#), [konsonanter](#), [Libyen](#), [Navne](#), [oversættelse](#), [translitteration](#), [transskription](#), [vokaler](#)

5 kommentarer

Ruben Schachtenhaufen

23. august 2011 • 11:27

Artikler om

aktuelle sprog Alfabeter Anmeldelser arabisk

Biblen bogstaver børn Danmark Dansk Dialekter

engelsk esperanto Formidling fransk identitet

konsonanter Medier modersmål Musik Navne norsk Ord

ordbøger ordforråd oversættelse Plansprog religion

romanske sprog russisk Sjov skriftsprog sprogdød Sproggeografi

sprogkort Sprogpolitik sprogteknologi

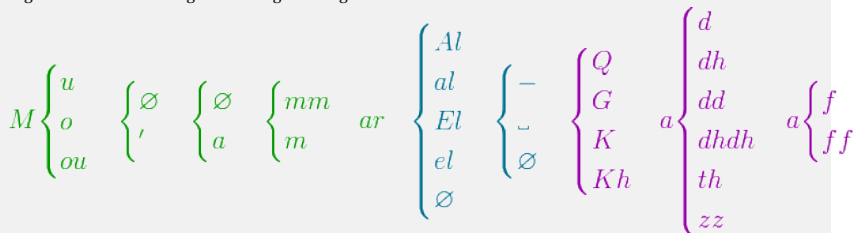
svensk truede sprog tv tyrkisk tysk Udtale

Underholdning video vokaler

Arkiv	Resources
august 2018	Ethnologue: Languages of the World
juli 2018	Forvo – All the Words in the World. Pronounced.
juni 2018	LL-Map: Language and Location
maj 2018	Minority Rights Group
april 2018	Omniglot. Writing Systems and Languages of the World
marts 2018	UNESCO Atlas of the World's Languages in Danger
februar 2018	World Atlas of Linguistic Structures (WALS)
januar 2015	
december 2014	
november 2014	
maj 2014	
marts 2014	
februar 2014	
oktober 2013	Bogstavlyd
august 2013	Dansk sprognavn
marts 2013	Den danske ordbog
januar 2013	Dialekt.dk
december 2012	dk.kultur.sprog
november 2012	Korpus.dk
oktober 2012	Nye ord i dansk på nettet (NOID)
september 2012	Ordbog over det danske sprog
juli 2012	Ordnet. Dansk sprog i ordbøger og korpus
juni 2012	Sproget.dk
maj 2012	Svenska Akademien
april 2012	Ø (Schwa.dk)
marts 2012	
februar 2012	
januar 2012	
december 2011	
november 2011	
oktober 2011	
september 2011	
august 2011	
juli 2011	
juni 2011	
maj 2011	
april 2011	
marts 2011	
februar 2011	
januar 2011	
december 2010	
november 2010	
oktober 2010	
september 2010	
juni 2010	
maj 2010	
april 2010	

Jeg fandt dette beslutningstræ for bogstavering af mandens navn

(Fra [wikipedia](#))

Der er 34.560 kombinationsmuligheder, så de 112 stavemåder ABC News har funder, vidner trods alt om en vis konsensus.

Svar

Ole Stig Andersen

24. august 2011 • 15:59

Snyd! Du tæller Muammer med. Uden fornavnet er der 'kun' 1440 muligheder. Så er der en ekstra mulighed for oversættelse af qaf, nemlig Gh, som ikke er med i beslutningstræet. Hvis vi føjer den til er der 1800 mulige stavemåder.

Svar

Ruben Schachtenhaufen

24. august 2011 • 16:43

Nå ja.

Svar

Ole Stig Andersen

24. august 2011 • 17:36

... hvilket også er en pæn slat :-)

Svar

Ole Stig Andersen

25. august 2011 • 12:56

Lawrence of Arabia havde en helt særlig foragt for forestillingen om én korrekt translitteration fra arabisk til engelsk, og fra forordet til hans selvbiografi "Visdommens syv søjler" stammer følgende uddrag af en brevveksling mellem Lawrence og hans lettere forvirrede forlægger:

Forlæggeren: "Forfatteren omtales på side 65 som 'Ya Auruns' men på side 56 som 'Aurans'". Hertil svarer Lawrence: "Og også 'Lurens' og 'Runs', og der kommer flere til, hvis tiden tillader det."

Forlæggeren: "Sherif Abd el Mayin på side 68 bliver på side 78 til både el Main, el Mayein, el Muein, el Mayin og el Muyein". Lawrence: "Det kan jeg lide. Der var jeg virkelig opfindsom".

I en kommentar til bogens liste over steder han har været skriver Lawrence direkte: "Arabiske navne er stavet på alle mulige forskellige måder, for at undgå at få det til at se ud som om jeg skulle være tilhænger af et af de eksisterende 'translitterationssystemer'".

Svar

marts 2010

februar 2010

januar 2010

december 2009

november 2009

oktober 2009

september 2009

august 2009

juli 2009

juni 2009

maj 2009

april 2009

marts 2009

Skriv en kommentar

Navn (kræves)

E-mail (kræves)

Hjemmeside

Send mig en e-mail når der kommer flere kommentarer.